

ГАНЗЕЙСЬКІ СЮЖЕТИ В НІМЕЦЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.

У статті розглядаються основні напрями і тенденції в німецькій історичній науці, в рамках яких у другій половині ХХ ст. здійснювалось дослідження ганзейських сюжетів. Визначено коло питань, які привертали увагу німецьких учених, піддано аналізу їхні головні здобутки й висновки.

Вивчення ганзейської історії має давню традицію. Воно здійснювалось переважно в річищі трьох методологічних напрямів: позитивістського, історико-матеріалістичного і « нової історичної науки », коло прибічників і вплив якої помітно розширились останнім часом.

У дослідженнях з історії Ганзи в НДР переважали дві головні тенденції: вивчення соціально-економічної історії ганзейських міст і вивчення проблем ганзейської торгівлі у зв'язку з розвитком світової торгівлі.

Інтерес передусім привертала питання майнового стану різних соціальних угруповань міського населення. А. Лаубе простежив за процесом

економічного і соціального розшарування, що відбувався у мекленбурзьких цехах у XIV ст., і переконався в існуванні всередині них глибокої майнової диференціації [1]. Й. Шильдхауер висловив думку, що розкладення середніх прошарків призводило до зростання питомої ваги плебсу, який, за його підрахунками, наприкінці XIV ст. складав четверту частину міського населення, а на початку XVI ст.— уже дві його третини. Аналізуючи роль і місце патриціату в економічному і політичному житті ганзейських міст, Й. Шильдхауер намагався з'ясувати, було придбання рент і земельних володінь характерним чи кон'юнктурним явищем у діяльності патриціату, і дійшов

висновку, що на початку XVI ст. купівля рент перетворилась на її невід'ємну частину. Але констатуючи сам факт існування патриціанського землеволодіння, Й. Шильдхауер не враховує його впливу на розташування соціальних сил у внутрішньоміських конфліктах й ігнорує вплив цієї обставини на ставлення магистратів до вимог територіальної влади [2].

Простеживши за соціально-структурними змінами у складі міського населення вендської Ганзи, К. Фритце довів, що у XV ст. всесилля і незмінне правління патриціанської олігархії створювали перед нею сприятливі умови для різних зловживань з метою особистого збагачення. Саме у цій хибній, але звичній практиці К. Фритце вбачає одну з головних причин народних невдоль [3]. Він переконаний, що їхня сила і розмах залежали від участі в опозиційних рухах гетерогенного за своїм складом міського плебсу [4].

Намагаючись з'ясувати вплив купецьких капіталовкладень на розвиток і характер міської економіки, К. Фритце зазначає, що в цілому міське землеволодіння не знало прогресивних форм експлуатації, а самі землевласники залишались переважно «пожирачами феодалних рент» [5]. Разом з тим він переконаний, що вже на початку XV ст. у вендських містах зустрічалися поодинокі випадки безпосереднього втручання купецького капіталу у виробничу сферу [6].

Підвищення уваги до історії окремих ганзейських міст сприяло включенню в орбіту наукових інтересів низки нових сюжетів, а також перегляду деяких усталених оцінок діяльності Ганзи. К.-Ф. Олехновиц довів, що у XVI ст. капіталістичні форми організації праці широко застосовувались на корабельних верф'ях вендських міст [7]. Він з'ясував, що на середньовічне суспільство європейської Півночі могутній вплив здійснював Ростоцький університет: адже в його стінах отримували освіту не тільки діти ганзейського бюргерства, а й вихідці із скандинавських країн, Нідерландів, Східної Прибалтики, які несли на батьківщину не лише професійні знання, а й ідеї гуманізму та Реформації [8]. Перу К.-Ф. Олехновица належить і загальний нарис історії Ростока, де автор у розповідному жанрі простежує головні події ганзейського минулого міста [9].

Другий напрямок наукових інтересів німецьких істориків-марксистів був пов'язаний з вивченням ганзейської торгівлі у загальному контексті світової торгівлі. Х. Тирфельдер видала торгову книгу ростоцьких купців Кронів і, проаналізувавши її, встановила структуру ростоцько-норвезького товарообігу, методи транспортування товарів, рівень цій, але без з'ясування походження окремих видів товарів [10]. П. Кірхберг вважав, що завдяки своїй тривалій торговій монополії у сканди-

навських країнах Ганза змогла підкорити собі як виробничу, так і споживчу сферу цих країн і ставилась до них з виключно експлуататорських позицій [11]. К. Фритце переконливо показав, як нові історичні реалії, що склалися у XV ст. у Скандинавії, вплинули на характер ганзейської торгівлі і сприяли стагнації об'єднання [12].

К.-Ф. Олехновиц вважав, що зміна політичної ситуації в балтійському регіоні і занепад Ганзи мали в XVI—XVII ст. негативні для неї наслідки, але він був далекий від того, щоб занадто драматизувати ситуацію. На його думку, Балтика жодним чином не перетворилась на «периферійне море», і Ганза продовжувала підтримувати багатівкові торговельні зв'язки зі Скандинавією, Нідерландами, Балтією і Новгородом, хоча вже й не так інтенсивно, як у попередні часи [13]. В. Штарк визначив наповненість, обсяг і склад товаропотоків, які рухались по лінії «вендські міста— Данціг». Він переконаний у тім, що в першій половині XV ст. транзитна торгівля продовжувала забезпечувати ганзейському купецтву високий відсоток прибутку [14].

У 60—70-ті роки історики НДР провели дискусію про характер і місце Ганзи в німецькій історії. В її перебігу обговорювались питання про основні риси, функції й етапи існування Ганзи, про прогресивні й національні традиції в її історії, про роль і межі застосування купецького капіталу [15].

Цілком закономірним наслідком дискусії була поява робіт оглядового характеру, автори яких мали на меті з'ясувати суть Ганзи як могутнього політико-економічного і соціального організму [16].

Тенденція до вивчення загальноганзейської проблематики переважала й у 80-ті роки, проте під впливом нових наукових орієнтирів, насамперед досвіду «Аналів», спостерігалось формування свіжого погляду на ганзейське минуле. Ознакою часу стало розширення тематики досліджень, нетрадиційна інтерпретація відомих фактів і подій ганзейської історії. Зріс інтерес до проблем, які раніше не привертали уваги істориків: до взаємостосунків між станами, Ганзою та імператорами; до духовного життя ганзейського суспільства і форм соціальної поведінки.

Й. Шильдхауер довів, що ганзейський світ мав досконалу і чітко налагоджену систему освіти, самотужню літературу й мистецтво, залишив нащадкам велику й оригінальну культурну спадщину. Саме Й. Шильдхауер першим з істориків НДР звернувся до ганзейського повсякдення. Хоча його тогочасні твердження часто мали гіпотетичний характер, перший крок було зроблено: проблема ганзейського менталітету втратила свою маргінальність [17]. Уже на початку 90-х років Й. Шильдхауер, проаналізувавши численні бюргерські заповіді, відтворив яскраву панораму

повсякденного середньовічного життя в одному з провідних ганзейських центрів — вендському Штральзунді [18].

Х. Верніке зосередив свої зусилля на висвітленні процесу генези «Ганзи міст». На його переконання, підставою для переходу Ганзи на цей шабель організації своєї діяльності послужили роздробленість імперії, слабкість і неспроможність центральної влади належним чином захистити інтереси населення підвладних їй територій. Не дивно тому, що зацікавленість Х. Верніке насамперед викликали питання про взаємозв'язок між Ганзою, станами та імперією, а також про невідповідність життєвих реалій тим правовим нормам, якими належало користуватись Ганзі як законодавчому органу та юридичній інстанції [19].

Копітке опрацювання величезного документального матеріалу, вдала розробка низки важливих питань ганзейської історії, звернення до нових проблем з урахуванням завдань і вимог сучасної історичної науки — все це забезпечило дослідженням істориків НДР певну життєздатність в умовах об'єднаної Німеччини.

У повоєнні 50-ті роки історіографія ФРН продовжувала, як не без підстав дещо в'їдливо констатував Л. Февр, «відчувати гніт надмірної спеціалізації», і монографії, «що писалися фахівцями для фахівців, не виходили за межі університетських кіл» [20]. Як і раніше, переважали роботи з загальноганзейської проблематики, але в них помітно окреслилась тенденція до перегляду деяких усталених поглядів, сформувався нове, критичніше ставлення до характеру стосунків між Ганзою і країнами-контрагентами.

М. Веткі констатувала, що навіть у Норвегії, яка вельми залежала від ганзейського хлібного підвозу, вже у XV ст. робились активні спроби обмежити ганзейське засилля [21]. В. Реріг стверджував, що, хоча Балтійське море впродовж тривалого часу залишалось зоною неподільного панування Ганзи, а торгівля з країнами балтійського регіону приносила їй стабільно високі прибутки, стосунки між контрагентами в жодному разі не слід вважати економічним або політичним закабаленням з боку Ганзи [22].

Під впливом цих висновків зміщувались також акценти в оцінці стосунків між окремими ганзейськими підрозділами і всередині них. М. Гаман переконався, що відносини, які склалися у вендському відділенні Ганзи, аж ніяк не нагадували гармонійного «багатостороннього доповнення»: диктат Любека і залежність від нього вендських міст були надто очевидними [23]. Проте цей висновок не так сприяв розв'язанню висунутої проблеми, як накреслював напрямки, за якими належало розгортати дослідження. Сам М. Гаман зосередився на з'ясуванні особливостей меклен-

бурзького державотворення. Оскільки він сприймав цей процес крізь призму законодавчої діяльності місцевого правлячого дому, то й обмежився лише констатацією та аналізом окремих державних актів. Якісні зміни у самій суті мекленбурзької державності, що спричинились внаслідок формування системи регіонального суверенітету, залишилися поза увагою автора [24].

Концепцію особливого розвитку північнонімецьких міст запропонував А. фон Брандт. Головним об'єктом своїх студій він обрав Любек, який цілком справедливо вважав духовним центром Нижньої Німеччини, містом, що здійснило винятковий вплив на німецьку історію. А. фон Брандт був переконаний, що «чисто торгові міста» вендської Ганзи не мали власного експортного ремесла, і тому їхня соціальна структура відрізнялась «повною гармонією і врівноваженістю». Економічне і політичне піднесення цих міст у XIII—XIV ст. він пояснював «емансипацією бюргерства» та його «духовною автономією», які здобули своє закріплення з наданням уже у XIV ст. нижньонімецькій мові статусу офіційної. У полеміці з істориками НДР А. фон Брандт відстоював тезу про те, що не плебс, а середнє бюргерство здійснювало «вирішальні акції у внутрішньоміських рухах», змістом і метою яких була боротьба за владу в межах власне бюргерської опозиції [25]. На жаль, А. фон Брандт далеко не завжди дотримувався тієї очевидної істини, що конкретній історичній добі притаманні й конкретні історичні реалії. Деякі з його висновків, залишаючись, наприклад, цілком слушними для XIV ст., аж ніяк не можуть бути віднесені, як це іноді робить дослідник, і до XVI ст. Місію Любека щодо вендських міст А. фон Брандт вважає виключно позитивною і не помічає відверто авторитарних рис у його керуванні Ганзою.

Англо-ганзейські торгові зв'язки XIV—XV ст. стали предметом дослідження К. Фрідланда, який зосередив свої зусилля на з'ясуванні форм і методів цього партнерства. З-під його пера вийшла узагальнююча праця про Ганзу, але по суті в ній ідеться лише про практичне застосування ганзейськими містами правового інструментарію — різноманітних апеляцій, рішень з'їздів, положень договорів тощо. К. Фрідланд продовжує захищати застарілий висновок про те, що після укладення Штральзундського миру Ганза ще досить довго залишалась «могутньою силою», хоча від такої точки зору вже відмовились майже всі фахівці, які спеціалізуються з ганзейської історії [26].

Зростання протиріч і численні конфлікти, що вибухали між містами вендської Ганзи та їхніми територіальними володарями наприкінці Середньовіччя, висвітлюються в роботах Х. Зауера, В.-Д. Мормана, В. Ебрехта. Ці автори ввели у на-

уковий обіг багатий фактичний матеріал, досить детально вивчені причини князівсько-бюргерського антагонізму, але сам процес загострення стосунків між ними розглядається без урахування тих кардинальних змін, що спричинили поглиблення ганзейської кризи [27].

У 80—90-ті роки, у зв'язку з формуванням стійкого інтересу до мікроісторії, в німецькій історіографії відбувається активна зміна дослідницьких завдань і наукових пріоритетів, розробляються і запроваджуються в практику нові методи історичного аналізу, висувуються нові проблеми і застосовуються незвичні критерії їхнього розв'язання [28].

Б.-У. Хергемелер з'ясує хід і наслідки так званих «попівських війн», які у XV—XVI ст. прокотилися чотирма ганзейськими містами. Вилучивши з архівів невідомі раніше документи і ретельно проаналізувавши їх, він дійшов висновку, що необхідно відмовитись від застарілої оцінки «попівських війн» як передня Реформації, а слід сприймати їх як виступи соціально-політичного характеру. На жаль, важливі події внутрішньо-політичного життя ганзейських міст розглядаються автором без належного врахування загально-ганзейської дійсності, тому на його оригінальному дослідженні лежить печатка певної штучної ізольованості [29].

Намагаючись з'ясувати, які саме причини й обставини змушували вендське купецтво об'єднуватись для спільного ведення заморської торгівлі, Д. Каттінгер цілком слушно зазначає, що на першому етапі ганзейської історії, коли укладались лише тимчасові купецькі союзи, головною підставою для утворення такої співдружності був збіг комерційних інтересів і намагання колективними зусиллями захистити себе і свій товар на повних ризику шляхах Середньовіччя. У сприйнятті Д. Каттінгера, заснування в європейських країнах ганзейських контор і здобуття ними численних привілеїв та пільг — це красномовне свідoctво й закономірний результат ділової активності та працьовитості німців [30]. Не піддаючи сумніву цей висновок автора, слід, однак, зауважити, що, ма-

буть, вагомішою причиною успіхів Ганзи в добу її становлення було економічне переважання Німеччини над країнами-контрагентами, насамперед скандинавськими.

Своєрідним підсумком зусиль, спрямованих на пошуки нових інтерпретацій ганзейської історії, стало четверте перевидання книги Ф. Долінгера і вихід праці Х. Штооба. У них не тільки відтворюється масштабна панорама торгової діяльності ганзейського купецтва, а й розглядаються особливості ганзейського менталітету, положення нижчих верств міського населення, повсякденне життя тощо. Обидві роботи спираються на ґрунтовну джерельну базу, але вони замислені як узагальнюючий нарис ганзейської історії і тому виконані без заглиблення у локальні сюжети [31].

Сучасна історіографічна ситуація у ФРН суттєво відрізняється від тої, що існувала в 60—80-ті роки: відбулась нелегка зміна інтелектуальних орієнтацій, дослідницьких парадигм, самої мови історії. Однією з найпомітніших ознак цих змін стало інтенсивне використання в історичних роботах джерел літературного походження за допомогою теорій і методів, запозичених із «сучасного літературознавства» [32]. Найпомітніші роботи цього напрямку, в яких зачіпається і ганзейська проблематика, належать перу Н. Олера і Х. Р. Бренніга. Головна мета авторів — показати, як співвідносилось ганзейське купецтво з навколишнім світом і як воно себе в ньому почувало [33]. Хоча міркування обох дослідників побудовані на загальновідомих фактах, їхні дискурси сприяють розв'язанню надзвичайно важливого завдання — розуміння місця людини в історії.

Отже, представники розглянутих вище історіографічних шкіл і напрямів здійснили кожен свій внесок у розробку надзвичайно важливої і водночас складної ганзейської історії, в якій і досі зберігається чимало «білих плям». Звернення дослідників до проблем мікроісторії та соціальної антропології відкриває нові горизонти у вивченні як історії Ганзи в цілому, так і окремих її підрозділів та міст, що входили до об'єднання.

1. *Laube A.* Wirtschaftliche und soziale Differenzierung innerhalb der Zünfte des 14. Jhs, dargestellt am Beispiel mecklenburgischer Städte // *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft.*— 1957.— № 6.— S. 1181—1197 (далі — ZfG).

2. *Schildhauer J.* Die Sozialstruktur der Hansestadt Rostock von 1378 bis 1569// *Hansische Studien.*— Berlin, 1961.— S. 341—353; Ders.: Soziale, politische und religiöse Auseinandersetzungen in den Hansestädten Stralsund, Rostock und Wismar im ersten Drittel des 16. JhS. - Weimar, 1959.

3. *Fritze K.* Die Bevölkerungsstruktur Rostock, Stralsund und Wismar am Anfang des XV. Jhs // *Greifswald-Stralsunder Jahrbuch.*— 1964.— № 4.— S. 69—79; Ders.: Studien zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte wendischer Hansestädte in der ersten Hälfte des 15. Jhs// *Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität Greifswald.* — 1965.— № 2/3.— S. 249—251

(далі — WZG); Ders.: Eigentumsstruktur und Charakter des mittelalterlichen Städtebürgertums // *ZfG.*- 1974.— № 3.— S. 331—337.

4. *Fritze K.* Soziale und politische Auseinandersetzungen in wendischen Hansestädten am Ende des 14. Jhs. // *Städtische Volksbewegungen im 14. Jht.*— Berlin, 1960.— S. 142—168; Ders.: Zur Lage der hansestädtischen Plebejer// *Rostocker Beiträge.*— 1966.— Bd. 1.— S. 31—44 (далі — RB).

5. *Fritze K.* Probleme der Stadt-Land-Beziehungen im Bereich der wendischen Hansestädte nach 1370// *Hansische Geschichtsblätter.*— 1967.— № 87.— S. 38—58 (далі — HGBH); Ders.: Bürger und Bauer zur Hansezeit. Studien zu den Stadt-Land-Beziehungen an der südwestlichen Ostseeküst vom XIII, bis zum XV Jht.— Weimar, 1976.

6. *Fritze K.* Keimformen der kapitalistischen Produktions-

weise in wendischen Hansestädten zu Beginn des 15. Jhs. // *Jahrbuch für Wirtschaftsgeschichte*.— 1965.— № 4.— S. 149—151; Ders.: Eigentumsstruktur und Charakter des mittelalterlichen Städtebürgertums // *ZfG*.— 1974.— № 3.— S. 331—337.

7. *Olechnowitz K.-F.* Der Schiffbau der hansischen Spätzeit.— Weimar, 1960.

8. *Olechnowitz K.-F.* Die Universität Rostock und die Hanse // *Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität Rostock*.— 1964.— № 2/3.— S. 239—245.

9. *Olechnowitz K.-F.* Rostock von der Stadtrechtsbestätigung im Jahre 1218 bis zur bürgerlich-demokratischen Revolution von 1848/49.— Rostock, 1968.

10. *Thierfelder H.* Rostock-Osloer Handelsbeziehungen im 16. Jahrhundert.— Weimar, 1958.

11. *Kirchberg P.* Bemerkungen zum Verhältniss Kaufmann—Fischer in Norwegen zur Hansezeit // *Hansische Studien*.— 1961.— Bd. 8.— S. 201—218.

12. *Fritze K.* Am Wendepunkt der Hanse. Studien zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte wendischer Hansestädte in der ersten Hälfte des 15. Jhs.— Berlin, 1967.

13. *Olechnowitz K.-F.* Handel und Seeschifffahrt der späten Hanse.— Weimar, 1965.

14. *Stark W.* Die Danziger Pfahlkammerbücher (1468—1476) als Quelle für den Schiffs- und Warenverkehr zwischen den wendischen Hansestädten und Danzig // *RB*.— 1967.— S. 57—78; Ders.: Lübeck und Danzig in der zweiten Hälfte des XVI. Jhs.— Weimar, 1973; Ders.: Untersuchungen zum Profit beim hansischen Handelskapital in der ersten Hälfte des 15. Jhs.— Weimar, 1985.

15. *Schildhauer J.* Grundzüge der Geschichte der deutschen Hanse // *ZfG*.— 1963.— № 4.— S. 729—738; Ders.: Progressive und nationale Traditionen in der Geschichte der Hanse // *WZG*.— 1963.— S. 497—505; Ders.: Charakter und Funktion der Städtehanse // *Wissenschaftliche Mitteilungen der Historikern-Gesellschaft der DDR*.— 1974.— № 1.— S. 32—49; *Fritze K.* Die progressive Rolle der hansischen Handelskapitals und ihre Grenzen // *Hansische Studien*. III.— Weimar, 1975.— S. 15—34.

16. *Schildhauer J., Fritze K., Stark W.* Die Hanse.— Berlin, 1974; *Zoellener K.-P.* Vom Stralsund zum Oslofjord. Untersuchungen zur Geschichte der Hanse und der Stadt Stralsund in der zweiten Hälfte der 16. Jhs.— Weimar, 1974.

17. *Schildhauer J.* Die Hanse: Geschichte und Kultur.— Leipzig, 1984; Ders.: Das soziale und kulturelle Mileau des hansischen Bürgertums // *Hansische Studien*. VII.— Weimar, 1986.— S. 59—71; Ders.: Tägliches Leben und private Sphäre des spätmittelalterlichen Bürgertums.— *ZfG*.— 1988.— № 7.— S. 608—614.

18. *Schildhauer J.* Hansestädtischer Alltag. Untersuchungen auf der Grundlage der Stralsunder Bürgertestamente vom Anfang des 14. bis zum Ausgang des 16. Jhs.— Weimar, 1992.

19. *Wernicke H.* Die Städtehanse, 1280 bis 1418. Genesis-Funktionen-Strukturen.— Weimar, 1983; Ders.: «Na der hense rechte». Studien zum Recht und zur Gerichtsbarkeit in der Städtehanse // *Jahrbuch zur Geschichte des Feudalismus*.— 1986.—

№ 10.— S. 121—155; Ders.: Städtehanse und Stände im Norden des Deutschen Reiches zum Ausgang des Spätmittelalters. // *Hansische Studien*. VII.— Weimar, 1986.— S. 189—208.

20. *Ферр Л.* Бои за историю.— М., 1991.— С. 75.

21. *Wetki M.* Studien zum Hanse-Norwegenproblem // *HGBll*.— 1951.— № 70.— S. 34—85.

22. *Rörig F.* Wirtschaftskräfte im Mittelalter.— Köln/Graz, 1959.

23. *Hamann M.* Wismar-Rostock-Stralsund-Greifswald zur Hansezeit // *Vom Mittelalter zur Neuzeit*.— Berlin, 1956.— S. 90—112.

24. *Hamann M.* Das staatliche Werden Mecklenburgs.— Köln/Graz, 1962; Ders.: Mecklenburgische Geschichte. — Köln/Graz, 1968.

25. *Brandt A.* v. Geist und Politik in der lübeckischen Geschichte.— Lübeck, 1954; Ders.: Die Hanse und die nordlichen Mächte im Mittelalter.— Köln/Opladen, 1962; Ders.: Die gesellschaftliche Struktur des spätmittelalterlichen Lübeck // *Untersuchungen zur gesellschaftlichen Struktur der mittelalterlichen Städte in Europa*.— Konstanz/Stuttgart, 1966.— S. 215—238; Ders.: Die Stadt des späten Mittelalters im hansischen Raum // *HGBll*.— 1978.— № 96.— S. 1—15; Ders.: Lübeck, Hanse, Nordeuropa.— Köln/Wien, 1979.

26. *Friedland K.* Hansische Wirtschaftspolitik und hansisches Wirtschaftssystem im 14. und 15. Jht.— Köln/Graz, 1976; Ders.: Die Hanse.— Stuttgart-Berlin-Köln, 1992.

27. *Sauer H.* Die wendischen Hansestädte in der Auseinandersetzungen mit den Fürstenhäusern Oldenburg und Mecklenburg während der zweiten Hälfte des 15. Jhs.— Köln/Wien, 1971; *Mohrmann W.-D.* Der Landfriede im Ostseeraum während des späten Mittelalters.— Kallmütz, 1972; *Ehbrecht W.* Bürgertum und Obrigkeit in den hansischen Städten des Spätmittelalters // *Die Stadt am Ausgang des Mittelalters*.— Linz, 1974.— S. 275—294.

28. *Iggers G.* Geschichtswissenschaft im 20. Jht.— Göttingen, 1993; *Ginzburg C.* Mikro-Historie: Zwei oder drei Dinge, die ich von ihr wei die ich von ihr weiei oder drei Dinge ttingen, 1993; **Hergemöller B.U.* «Pfaffenkriege» im spätmittelalterlichen Hanseraum. Quellen und Studien zu Braunschweig, Osnabrück, Lüneburg und Rostock.— Köln/Wien, 1988.

29. *Kattinger D.* Deutsche Kaufmannshansen in Ost- und Nordsceraum im 12. und 13. Jht und die Entstehung der Hansischen Kontor // *ZfG*.— Berlin, 1994.— № 10.— S. 883—897.

30. *Dollinger Ph.* Die Hanse.— Stuttgart, 1989; *Stoob H.* Die Hanse.— Graz-Wien-Köln, 1995.

31. Всеобщая история: дискуссии, новые подходы.— М., 1989; К новому пониманию человека в истории: Очерки развития современной западной исторической мысли.— Томск, 1994; *Зверева Г. И.* Реальность и исторический нарратив: проблемы саморефлексии новой интеллектуальной истории // *Одиссей*.— М., 1996.— С. 11—24; *Пенуна Л. П.* Вызов постмодернизма и перспективы новой культурной и интеллектуальной истории // *Одиссей*.— М., 1996.— С. 25—38.

32. *Ohler N.* Reisen im Mittelalter.— München, 1986; *Brenig HR.* Der Kaufmann im Mittelalter.— Pfaffenweibcr, 1993.

Podalyak N. H.

HANSEATIC SUBJECTS IN THE GERMAN HISTORIOGRAPHY OF THE SECOND HALF OF THE 20th cent.

The article considers basic trends and tendencies in the German historic science, within the frameworks of which in the second half of the 20th cent. a research of Hanseatic subjects was carried on. Circle of questions is defined, which came into notice of German scholars, their main achievements and deductions are analyzed.